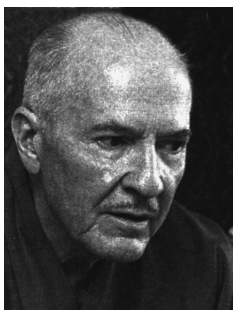

Пътят на славата на Робърт Хайнлайн

—•Евгений Харитонов• — •преведе Милена Савова• —

Той беше знаменитост. Уважаваха го даже онези, които изцяло отричаха неговите философски

убеждения и политически пристрастия.

От него се учеха, и то не само да творят. За много хора той беше своеобразна книга за живота. Стараеха се да му подражават. На 8 май 1987 г., когато той си отиде, поклонниците и противниците му единодушно заявиха: “Завърши цяла епоха в историята на англо-американската фантастика”.

Самият той се отнасяше с неприкрита ирония към писателския си успех. По такъв начин се отнасяше и към професията, на която отдаде по-голяма част от живота си: “Не е задължително човек да се срамува от писането. Заклучете вратата, докато го правите, а след като свършите, измийте си ръцете!”

Робърт Хайнлайн е роден на 7 юли 1907 г. в малкото градче

Бътлър, щат Мисури, в многодетното семейство на немските преселници Рекс Ивар и Бем Лайли Хайнлайн. Още в детството си Робърт се увлича от фантастиката и приключенията. Жадно поглъща книгите на Жул Верн, Хю Гард, Бъроуз и Уелс. По-късно този списък ще се попълни и с произведенията на писателя-реалист Синклер Луис, оказал голямо влияние върху творчеството на писателя Хайнлайн.

Навярно неутолената жажда за приключения, разпалена от прочетените книги, е породила в душата му мечтата за служба във военноморския флот. Освен това в увлечението си той не е самотен. За същото мечтае и един от братята му, който след много години даже става адмирал във военноморския флот на САЩ. Чин на морски офицер - ето какво е нужно на всеки истински мъж! Така смята младият Робърт. И по-късно, когато става професионален писател, носталгията по армейската дисциплина се материализира в романите “Звездните рейнджъри”, “Космически кадет” и др.

Известно време Хайнлайн изу-

чава физика и астрономия в университета в Мисури, но не след дълго, завладян от мечтата за кариерата на военен, го напуска и постъпва във Военноморската академия в Анаполис, която завършва блестящо през 1928 г. Трябва да отбележим, че макар още от малък да не се отличава с особено добро здраве и с кой знае какви физически възможности, Хайнлайн става шампион на училището по фехтовка и по стрелба. Най-добрият е и в кннки бягането. Всичко като че говори за това, че е роден да носи офицерски пагони.

Но жребият му е друг. След като пет години служи като артилерийски офицер на самолетоносача “Лексингтън”, той е принуден да се прости с успешната кариера - през 1934 г. военномедицинската експертиза признава лейтенант Хайнлайн за негоден за служба на боен кораб, след като открива симптоми на туберкулоза.

Рухват мечтите и надеждите. Но характерът на Хайнлайн не му позволява да остане дълго бездействие. На 27 години той постъпва в Калифорнийския университет, където изучава математика и физика. След като завършва, дълго се мъчи да намери своето място в цивилния живот. Пробва различни професии: занимава се с математика, политика, архитектура и минно дело; търгува с недвижи-

ми имоти. А вечер безразборно поглъща започналите да излизат по това време евтини списания за фантастика. И естествено не пропуска да опита късмета си, когато прочита в списание “Удивителни истории” обява за конкурс за най-добре написан фантастичен разказ.

Разказът е написан, но е публикуван в друго издание - списание “Астаундинг” - в броя от август 1939 г. Разказът се казва “Линията на живота”. Публикацията е началото на един нов път. Работата е в това, че “Астаундинг” се редактира не от кого да е, а от Джон Кембъл, открил за света на читателите плеяда от знаменитости, сред които А. Азимов, Т. Стърджън, А. ван Вогт, Л. дел Рей. Той се заема с обучението на бъдещия писател. Професионалната интуиция и този път не подвежда Кембъл. Впоследствие Хайнлайн изпреварва поне с едни гърди всички свои събратя по перо. Не случайно след много години А. Азимов и А. Кларк дори се договарят помежду си да се обръщат един към друг като “фантаст №2”, тъй като прекрасно знаят кой е първият.

Именно Кембъл подтиква Хайнлайн да създаде “История на бъдещето” - цикъл от повести и романи, които са своеобразна хроника на следващите два века, като не забравя, че има различни варианти за развитие на исторически-

те събития. Всъщност Хайнлайн създава популярния днес научно-фантастичен жанр “алтернативна история”.

В резултат на сътрудничеството с Кембъл се раждат такива блестящи образци на литературно-художествената фантастика като разказите “Взривът е винаги възможен”, “Реквием”, “Всички вие сте зомби”, повестта “Ако това продължи...”, където за първи път е показан модел на човешки свят, в който властва теократическа диктатура.

А само година и половина след излизането на първата му публикация анкета сред читателите показва кой е най-популярният писател-фантаст в САЩ. Това е Робърт Хайнлайн.

Умението да създава сплав от динамична по сюжет и дълбоко психологична по съдържание проза, способността му детайлно и внимателно да конструира “фантастичната реалност”, за която той има ясна философска концепция - всичко това изиграва важна роля за голямата популярност на писателя Хайнлайн. Той почти винаги е пръв във всичко - не само изобретява нови фантастични ситуации, но и смело въвежда във фантастичната литература нови теми и жанрове. Хайнлайн разрушава старите литературни канони, като внедрява в литературата свой тип герой, създава нов имидж на самата фантастика. Той

е един от първите автори, които извеждат на преден план в научнофантастичните произведения не машините и научните открития, а хората. И със сигурност той е първият, който осъзнава, че може и трябва да се пише сериозна фантастика за деца и юноши. Неговите произведения са първите отпечатани в сериозни литературни списания, което означава, че научната фантастика излиза от литературното гето, за да влезе в така наречения “мейнстрийм”.

Показателни са думите на друг американски фантаст, Робърт Силвърбърг:

“Хайнлайн вярва, че фантастичният разказ има смисъл само в случай, че корените му навлизат дълбоко в действителността, като в същото време проникват в света на въображението”.

През 1942 г. японците нападат Пърл Харбър и благополучно противещата до този момент “линия на живота” на Хайнлайн поема в друга посока. Америка влиза във войната и Хайнлайн не може да остане настрана. Не го вземат във флота поради известните вече причини. Тогава той постъпва на служба в морската военноекспериментална база във Филаделфия. Заедно с него там се озовават и двама други, станали вече известни, фантасти - А. Азимов и Л. Спрег де Камп. Работата в базата над създаването на скафандър за полет в стратосферата

прави Хайнлайн горещ привърженик на развитието на космонавтиката. И като избързае, ще кажем, че НАСА посмъртно присъжда на Р. Хайнлайн почетната награда “Медал за заслуги пред обществото”. Астронавтът Джон Макбрайт, който връчва медала на вдовицата на писателя, подчертава особена заслуга на Хайнлайн за осъществяването на американската програма за космически изследвания.

Робърт Хайнлайн се завръща към работата си на писател след края на войната. И съвършено неочаквано за много от почитателите му започва да пише на юношеска тематика. Един след друг излизат романите му “Ракетният кораб Галилео” /1947/, “Космически кадет” /1948/, “Червената планета” /1949/. В произведенията си той създава нов образ на литературен герой - детето в критични ситуации. Като извежда децата на преден план, Хайнлайн поставя пред сурово изпитание цялото човечество, като че изпробва неговата морална самостоятелност и хуманизъм. Особено силно темата “децата като модел на човечеството” е възплътена в романите “Тунел в небето” /1955/ и “Имам скафандър - готов съм за път” /1958/. Темата на първия е близка като концепция до “Повелителят на мухите” на У. Голдинг /1954/. В него една група деца по трагично стечение на об-

стоятелствата също се оказва отрязана от света на възрастните. Във втория от споменатите романи Хайнлайн за първи път извежда на преден план станалата модна днес тема за съда над човечеството. И отново пред върховния космически трибунал, който съди нашия свят, Хайнлайн издига за свои свидетели и адвокати момче и момиче... Разбира се, това е фантастика, но колко реално звучи тя, колко са убедителни аргументите на автора!

При цялата привидна жестокост на положенията, в които писателят поставя своите герои, основната мисъл е: “Когато човек контактува с други хора, трябва и е длъжен да остане Човек”.

Паралелно с романите за юноши Хайнлайн продължава да пише и за възрастни. Това са солидно скроеният по рецептата “нашествие на извънземни” екшън “Кукловодите” /1951/ и романът “Врата към лятото” /1957/, в който писателят се проявява не само като блестящ конструктор на фантастични идеи, но и като нежен лирик.

През 1956 г. Р. Хайнлайн е удостоен с “Хюго” - престижна награда в областта на НФ - за романа “Двойна звезда”. След четири години той отново получава същата награда за романа “Звездни рейнджъри”, предизвикал бурни спорове: едни смятат, че произведението е блестящо, други обви-

няват автора, че пропагандира идеите на милитаризма и фашизма. Тук би следвало да кажем, че творчеството на Хайнлайн винаги е предизвиквало бурни спорове. Но писателят откровено пренебрегва приличията в литературните традиции. Доказателство за това е излезлият година и половина по-късно роман “Странник в странна страна”, в който авторът е намислил не просто да развенчае догмите на пуританска Америка, но и да създаде нова, концептуално обоснована религия на базата на твърдението, че всеки човек по своята същност е бог. “Ти си Бог! Аз съм Бог! Ние сме Бог!” Тази книга има удивителна съдба. Освен че е издадена в милионен тираж, тя се превръща в алтернативна библия за движението на хипитата през тези години. Този роман също е удостоен с наградата “Хюго” през 1962 г.

През 1967 г. Хайнлайн получава четвърта награда “Хюго” за романа “Луната е наставница сурова”. А през 1974 г. Асоциацията на американските писатели-фантасти учредява най-почетната от съществуващите награди за фантастика - “Гранд мастър”. В това, че Робърт Хайнлайн пръв ще получи тази титла, никой не се е съмнявал. “Това беше толкова безспорно - спомня си по-късно А. Азимов, - както безспорно Джордж Вашингтон е станал първият президент на Америка.

На никого дори наум не му дойде да оспори това предложение.”

Но това не са единствените награди, които е получавал Р. Хайнлайн. Трябва да се споменат поне някои от тях. Хайнлайн е бил двукратен лауреат на премията на сп. “Локус” (през 1973 г. - като “любим автор за всички времена” и през 1977 г. - като “най-добър автор за всички времена”), през 1959 г. Клубът на американските младежи удостоява Хайнлайн с “Книжната премия”; през 1961 г. Асоциацията на аризонските библиотеки му присъжда “Оклахомската книжна премия на Децата на секвойта” за романа “Имам скафандър - готов съм за път”. И най-накрая през 1970 г. се появява нова награда - “Райслинг”, присъждана за най-добро поетично произведение в жанра фантастика. Тя е наречена на името на слепия космически бард от разказа на Хайнлайн “Зелените хълмове на Земята”.

Освен това Р. Хайнлайн е член на пет научно-просветни и три военно-патриотични дружества.

В рамките на тази кратка статия е невъзможно да се представи изчерпателно творчеството на писател като Р. Хайнлайн. Но преди да завършим, нека кажем няколко думи и за човека Хайнлайн.

Хайнлайн страстно проповядва донорството. Няколко пъти по негова инициатива са провеждани акции за кръводаряване на кон-

гресите на любители на фантастиката. И като че най-добро заключение на тази статия са думите на американския писател-фантаст Спайдър Робинсън: “През 1976 г. Хайнлайн определи цена за своя автограф: една пинта кръв. Тогава аз станах кръводарител. Работата, разбира се, не беше в автографа. Тогава, с известно чувство за вина, аз разбрах, че Хайнлайн пишеше благородни слова не само защото звучаха красиво. През целия си живот той е правил добрини и аз съм му задължен за всичко хубаво у себе си. Нима ще пожалая за болните тази кръв, която някога е спасила живота на Хайнлайн, за да върна по някакъв начин неизплатимия си дълг? Оттогава на всеки два месеца давам кръв и съм заслужил вече доста автографи. Уговорих и

приятелите си да идват с мен. Шегуваме се, че даваме кръвта си за Хайнлайн. Но всъщност ние разбираме, че правим това, защото сме длъжни да проявим тази отговорност, която прави човека Човек. И аз съм уверен, че Хайнлайн през целия си живот /не само с агитацията си за донорство/ се е старал да ни направи по-добри, отколкото сме били, и ни е учил да се радваме на живота.”

И най-последният, но съвсем не най-незначителен шрих към портрета на писателя. Помните ли, още като дете той мечтае да стане офицер и да служи на морето? Мечтата му все пак се сбъдва, макар и символично. След смъртта му Робърт Хайнлайн е кремиран, а прахът му разпръснат с военни почести в океана.

ГЪШИ АСТЕТ

Заглавието на тази рубрика взехме от първия и единствен брой на списанието за ненаучна фантастика “Чародей”. Става дума за заглавие на разказ от Азимов (“Гъши пастет”). Стори ни се много вкусен и затова периодично ще ви предлагаме да си похапват “астет” (всевъзможни гафове и топ-идиотизми), приготвен от автори, преводачи, редактори, коректори, печатници, издатели и тъй нататък...

Да са живи и здрави всички по веригата!

И така:

** От предговора на “Краят на вечността” (библ. Галактика No. 30) стр. 7 научаваме за цикъл произведения на Азимов под заглавия “Установяване”, “Установяване и империя”, “Второ установяване”. Днес бихме могли да продължим - “Острието на Установяването”, “Установяване и Земя”, “Битката за Установяването”, “Прелюдия за Установяването”.*

Бел. от разбирача: Става въпрос за “Фондацията”